

**การจัดทำแผนที่เดินดินและความสัมพันธ์ทางเครือญาติของชาวอุรักลาโว้ย : กรณีศึกษา
เกาะบุโหลน อำเภอละงู จังหวัดสตูล**
**Geo-Social mapping and kinship of the Urak Lawoi people: a case study of
Bulon Island, La-ngu District, Satun Province**

รศวัลย์ กาสอ^{1*}

Rossawan Kasor^{1*}

¹ นักศึกษาศาสาวิชาภูมิศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

email : kasorrossawan123@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำแผนที่เดินดินและศึกษาความสัมพันธ์ทางเครือญาติของชาวอุรักลาโว้ย เกาะบุโหลน อำเภอละงู จังหวัดสตูล การวิจัยครั้งนี้เป็นการสำรวจภาคสนามประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึกและนำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบของแผนที่และการพรรณนา

ผลการศึกษาการจัดทำแผนที่เดินดิน พบว่า สามารถนำเสนอออกมาเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบที่ 1 แผนที่เดินดินของชุมชนชาวอุรักลาโว้ยที่แสดงตำแหน่งของสถานที่สำคัญในชุมชน รูปแบบที่ 2 แผนที่ตำแหน่งนามสกุลของชาวอุรักลาโว้ย ซึ่งประกอบด้วยนามสกุลหลัก 20 นามสกุล โดยมี 6 นามสกุล คือ 1) นามสกุลหาญทะเล 2) นามสกุลดาโต๊ะสีดาหวัน 3) นามสกุลทะเลเล็ก 4) นามสกุลปังแลหมา 5) นามสกุลยาตา 6) นามสกุลซื่อตือฮัน ที่เป็นนามสกุลแรกเริ่มที่มาอาศัยอยู่บนเกาะ ปัจจุบันนามสกุลหาญทะเล เป็นนามสกุลที่มีจำนวนคนอาศัยอยู่บนเกาะมากที่สุดมีจำนวน 24 ครัวเรือน

ผลการศึกษาการศึกษาความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและนำเสนอในรูปแบบผังเครือญาติพบว่า ความสัมพันธ์ส่วนใหญ่เป็นความสัมพันธ์แบบเครือญาติกันทางสายเลือดและญาติโดยการแต่งงาน ซึ่งสอดคล้องกับความสัมพันธ์แบบเครือญาติของชาวอุรักลาโว้ยในพื้นที่เกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล เกาะลันตา เกาะจำ และเกาะพีพี จังหวัดกระบี่ เกาะสิเหร่ หาดราไวย์ และอ่าวสะปา จังหวัดภูเก็ต

คำสำคัญ : ชาวอุรักลาโว้ย, แผนที่เดินดิน, ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ, เกาะบุโหลน

ABSTRACT

The objectives of this research were to create geo-social mapping and study the family relationship of the Urak Lawoi people, Bulon Island, La-ngu District, Satun Province. The data were obtained through a field survey and in-depth interview and were presented in the form of map and descriptive analysis.

The results of geo-social mapping were presented in 2 formats: The first illustrated the locations of important places, and the second revealed the locations of Urak Lawoi's 20 main surnames. The six original surnames were 1) Han Talay 2) Dato Sida Wan 3) Talay Luek 4) Pang Lae Ma 5) Yadam , and 6) Su Duhan. Han Talay was currently employed by the highest number of people on the island which covered 24 households.

Regarding their kinship, the findings from the in-depth interview presented in genogram indicated that most of them connected by blood and marriage. This was consistent with the kinship of the Urak Lawoi people in Koh Lipe, Satun Province, Koh Lanta, Koh Jum and Koh Phi Phi in Krabi Province, and Siray Island, Rawai Beach and Sa Pa Bay in Phuket Province.

Keywords: Urak Lawoi people, geo-social mapping, kinship, Bulon Island

บทนำ

อุรักลาไวย์ เป็นชนเผ่าพื้นเมืองที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทยมาช้านาน โดยเริ่มต้นเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณ หมู่เกาะลันตา จังหวัดกระบี่ และกระจายตัวออกไปตามหมู่เกาะต่างๆ ในแถบทะเลอันดามันของประเทศไทยชาวอุรักลาไวย์ เป็นชนเผ่าที่ดำรงชีพด้วยการประมงชายฝั่งแบบพื้นบ้าน มีวิถีชีวิตออกเรือประมงไปตามช่วงเวลาเหมาะสม และไม่นิยมอยู่ร่วมกับกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมแตกต่าง จากเดิมชาวอุรักลาไวย์บนเกาะลันตาที่ได้รับการสำมะโนประชากรเป็นคนไทยในช่วง ปี พ.ศ. 2500 ได้มีการเคลื่อนย้ายกระจายตัวของชุมชนไปยังพื้นที่ต่างๆ ทั้งบนฝั่งตามชายหาดและบนเกาะกลางทะเล จากการสำรวจเมื่อปี 2560 พบว่า มีชุมชนชาวอุรักลาไวย์ทั้งสิ้น 15 ชุมชน 1,047 ครัวเรือน และประชากร 4,986 คน (มูลนิธิ ชนเผ่าพื้นเมืองเพื่อการศึกษาและสิ่งแวดล้อม, ม.ป.ป. : 1-4)

จังหวัดสตูลมีชาวอุรักลาไวย์อพยพเข้ามาอยู่อาศัยที่เกาะหลีเป๊ะตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เนื่องจากสภาพภูมิประเทศ ที่เป็นที่ราบเกือบทั้งเกาะและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรที่เหมาะสมกับการตั้งถิ่นฐาน ผู้ที่เข้ามาบุกเบิกและเป็นผู้นำใน ยุคแรกคือ โต๊ะชีรี ที่ชักชวนญาติให้ย้ายจากเกาะลันตามาอยู่ที่เกาะหลีเป๊ะ ต่อมาในปี พ.ศ. 2452 มีชาวอุรักลาไวย์ที่มี ปัญหาทางการเมืองและการปักปันเขตแดนระหว่างไทย - มาเลเซีย จึงได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานตามหมู่เกาะต่างๆ ในจังหวัดสตูล 3 ชุมชนคือ ชุมชนอุรักลาไวย์หลีเป๊ะ และชุมชนอุรักลาไวย์เกาะอาดังที่อาศัยอยู่บ้านเกาะอาดัง-หลีเป๊ะหมู่ 7 ตำบลเกาะ สาหร่าย อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูลและชุมชนอุรักลาไวย์บุโหล่นดอน-เล ที่อาศัยอยู่บ้านเกาะบุโหล่น หมู่ 3 ตำบลปากน้ำ อำเภอละงู จังหวัดสตูล (มูลนิธิชนเผ่าพื้นเมืองเพื่อการศึกษาและสิ่งแวดล้อม, ม.ป.ป. : 7)

ชาวอุรักลาไวย์ในจังหวัดสตูลส่วนใหญ่อาศัยอยู่บริเวณเกาะหลีเป๊ะ เกาะบุโหล่น ซึ่งพวกเขามีความผูกพันอยู่กับ ทะเลแทบทั้งสิ้น มีเรือเป็นเสมือนเพื่อนรู้ใจ เรือจึงมีความสำคัญกับชาวเลมาตั้งแต่อดีต เปรียบได้กับบ้านหลังแรกที่อาศัยอยู่ กับเรือมาตั้งแต่ยุคเริ่มต้น ในยุคดั้งเดิมพวกเขานำเรือท่องเที่ยวตามหมู่เกาะ บางครั้งจะขึ้นเกาะเพื่อเก็บของป่า เช่น มะพร้าว เผือก มัน หรือเก็บหอยช่วงน้ำลง แต่ส่วนใหญ่แล้วจะมุ่งล่าสัตว์ทะเลเป็นอาหาร โดยใช้ เครื่องมือง่าย ๆ ทำมาจากวัสดุที่ หาได้ในท้องถิ่น จนได้ชื่อว่าเป็นพวกที่มีความสามารถในการดำน้ำแทงปลาจับกุ้งมังกรด้วยมือเปล่า และดำเก็บหอยชนิด ต่าง ๆ ขึ้นมาจากก้นทะเล (ศิริรัตน์ กตัญญูลีกุลและคณะ, 2554)

ลักษณะครอบครัวของชาวอุรักลาไวย์เป็นแบบครอบครัวเดี่ยว โดยเริ่มจากฝ่ายชายไปอยู่บ้านฝ่ายหญิงก่อน จนกระทั่งมีลูกคนแรกหรือพร้อมที่จะสร้างบ้านใหม่จึงแยกไปตั้งครอบครัวเดี่ยว แต่หากฝ่ายหญิงหรือฝ่ายชายเป็นลูกคน สุดท้องจำเป็นต้องเลี้ยงดูพ่อแม่ ก็จะต้องอยู่กับพ่อแม่ของฝ่ายหญิงหรือฝ่ายชาย จนกระทั่งพ่อแม่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่อยู่อาศัย ด้วยเสียชีวิต ก็จะกลายเป็นครอบครัวเดี่ยวที่มีพ่อหม้ายหรือแม่หม้ายอาศัยอยู่ด้วย ปัจจุบันชาวอุรักลาไวย์กลุ่มเครือญาติ ที่อาศัยอยู่ชุมชนเดียวกัน จะใช้นามสกุลพระราชทานเหมือนกันหมดเช่น ชาวอุรักลาไวย์ที่อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ กลุ่มบ้านหัวแหลมกลาง และสังกะอู้ ใช้นามสกุล “ทะเลลึก” และแม้ชาวอุรักลาไวย์จะยึดระบบการตั้งถิ่นฐานโดยฝ่ายชาย ไปอาศัยอยู่กับพ่อแม่ฝ่ายหญิง และมีการสืบทอดอำนาจทางฝ่ายแม่ แต่จะมีการนับญาติทั้งสองฝ่าย คือ แต่ละคนจะมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติทั้งฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่เท่าเทียมกัน และเนื่องด้วยชุมชนอุรักลาไวย์เป็นชุมชนเล็กๆ แม้จะ แต่งงานแยกบ้านไปแล้วยังไปมาหาสู่กันได้สะดวก มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด และถือว่าทุกคนในชุมชนเดียวกันเป็นญาติกัน หมดมีทั้งญาติที่สืบทอดทางสายโลหิต ญาติทางการแต่งงานและยังมีการสร้างความสัมพันธ์โดยการสมมุติ เช่น ลูกบุญธรรม และเกลือ เป็นการผูกญาติมิตรเพื่อขยายวงญาติให้กว้างขึ้น (มูลนิธิชนเผ่าพื้นเมืองเพื่อการศึกษาและสิ่งแวดล้อม, ม.ป.ป. : 8-9) จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชาวอุรักลาไวย์ และความสัมพันธ์ทางเครือ ญาติของชาวอุรักลาไวย์ โดยใช้พื้นที่เกาะบุโหล่น อำเภอละงู จังหวัดสตูล เป็นกรณีศึกษา ซึ่งผู้วิจัยทำการศึกษาโดยการ นำเสนอออกมาในรูปแบบแผนที่เดินดินเพื่อรวบรวมลักษณะกายภาพของสังคมและชุมชน ผังเครือญาติเพื่อแสดง ความสัมพันธ์โดยใช้สัญลักษณ์แทนตัวบุคคล ทั้งทางสายเลือด และการแต่งงาน ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับ ผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับชาวอุรักลาไวย์ บนเกาะบุโหล่น อำเภอละงู จังหวัดสตูล

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อจัดทำแผนที่เดินดินของชุมชนชาวอุรักลาไวย์ เกาะบุโหล่น อำเภอละงู จังหวัดสตูล
2. เพื่อจัดทำผังความสัมพันธ์ทางเครือญาติของชาวอุรักลาไวย์ เกาะบุโหล่น อำเภอละงู จังหวัดสตูล

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา เพื่อให้การวิจัยนี้บรรลุตามวัตถุประสงค์ข้างต้นผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก

การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Formal Interview) โดยได้เตรียมคำถาม ไว้ล่วงหน้าดังนี้ ประวัติส่วนตัวของชาวเล ชื่อ สกุล วันเดือนปีเกิด ชื่อบิดา มารดา สถานภาพ ที่อยู่ อาชีพ ประวัติชุมชน ประวัติบรรพบุรุษหรือครอบครัว ลักษณะทางกายภาพและวัฒนธรรม ของชาวเลอุรักลาไวย์ ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) ได้สัมภาษณ์ชาวอุรักลาไวย์ทางโทรศัพท์ ในประเด็นข้อมูลที่ไม่เพียงพอและต้องการเพิ่มเติมข้อมูล

1.2 ข้อมูลฐานที่ใช้ในการจัดทำแผนที่

การจัดทำแผนที่เดินดิน ได้ใช้ข้อมูลดาวเทียมจาก Google earth เพื่อเป็นแผนที่ฐานในการกำหนดขอบเขตพื้นที่ศึกษา และจัดเก็บพิกัดสถานที่สำคัญจากการสำรวจพื้นที่และข้อมูลพิกัดจากเครื่องกำหนดตำแหน่งบนพื้นโลก (GPS)

1.3 ข้อมูลจากการสืบค้น

สืบค้นข้อมูลและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารวิชาการ และงานวิจัยต่างๆ และทำการบันทึกข้อมูลจากเอกสาร ตำรา สิ่งพิมพ์ บทความวารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับภูมิศาสตร์วัฒนธรรม ชชาติพันธุ์ ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ลักษณะสังคมที่อยู่อาศัยของชาวอุรักลาไวย์ การเขียนแผนที่เดินดินจากข้อมูลดาวเทียม การเขียนผังเครือญาติชาวอุรักลาไวย์ และออกแบบแบบสัมภาษณ์

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ กลุ่มผู้นำชุมชนและตัวแทนครอบครัวที่เป็นนามสกุลหลักที่อาศัยอยู่บนเกาะบุโหลน อำเภอละงู จังหวัดสตูล ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In Depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเครือญาติ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 โทรศัพท์มือถือ เพื่อใช้ในการบันทึกภาพ และอัดเสียงการสัมภาษณ์

3.2 เครื่องกำหนดตำแหน่งบนพื้นโลก (GPS) เพื่อใช้ระบุพิกัดสถานที่สำคัญ

3.3 แบบสำรวจและสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชนและตัวแทนครอบครัวที่เป็นนามสกุลหลักที่อาศัยอยู่บนเกาะบุโหลน อำเภอละงู จังหวัดสตูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

4.1 การจัดทำแผนที่เดินดิน มีขั้นตอนดังนี้

1) สร้างขอบเขตพื้นที่ศึกษาจากข้อมูลดาวเทียมใน Google earth

2) ลงสำรวจพื้นที่และเก็บตำแหน่งพื้นที่สำคัญต่าง ๆ โดยใช้เครื่องกำหนดตำแหน่งบนพื้นโลก (GPS)

3) นำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ นำเสนอในรูปแบบแผนที่เดินดิน

4.2 สัมภาษณ์ผู้นำชาวบ้านและตัวแทนครอบครัวที่เป็นนามสกุลหลักของชุมชน และนำเสนอในรูปแบบข้อมูลเชิงพรรณนา และผังเครือญาติของแต่ละครอบครัว

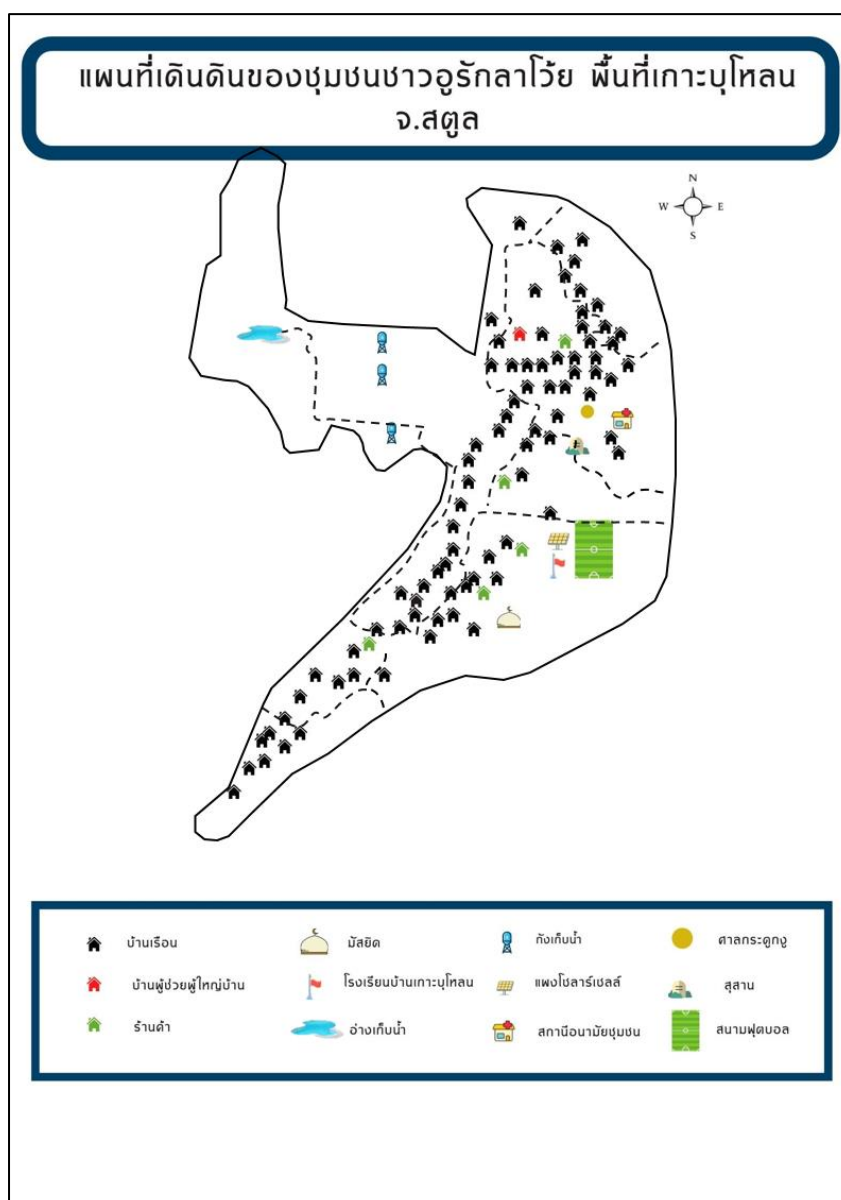
ผลการวิจัย

1. แผนที่เดินดินของชุมชนชาวอูรักลาไวย์ เกาะบุโหล่น อำเภอละงู จังหวัดสตูล

ผลการศึกษาการลงสำรวจลักษณะทางกายภาพของชุมชนบ้านเกาะบุโหล่น เพื่อจัดทำแผนที่เดินดินของชุมชนชาวอูรักลาไวย์ พบว่า ชาวอูรักลาไวย์ กลุ่มแรกที่เข้ามาอาศัยอยู่บนเกาะบุโหล่นได้อพยพมาจากเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ สภาพทางภูมิศาสตร์ของเกาะบุโหล่นเหมาะต่อการตั้งถิ่นฐาน ประกอบกับความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางทะเลที่สำคัญต่อการดำรงชีพ ผู้ที่เข้ามาบุกเบิกและเป็นผู้นำของชาวเลในยุคแรก คือ โต๊ะกาแม่หรือนายกาแม่ ซึ่งเป็นน้องชายของโต๊ะซีรีที่อพยพไปอาศัยอยู่บนเกาะหลีเป๊ะ จึงเป็นผู้นำตามประเพณี มีอำนาจในการปกครองหรือควบคุมชาวเลภายในชุมชน สำหรับวิถีชีวิตประจำวันของชาวเลเกาะบุโหล่น อาศัยการยังชีพกับทะเล เช่นเดียวกับชาวเลบนเกาะอื่น ๆ อาชีพประมงจึงเป็นอาชีพดั้งเดิม เพราะพวกเขามีความผูกพันกับท้องทะเล ในยุคแรก ๆ เมื่อเริ่มก่อตั้งบ้านเรือน ชาวเลจะทำประมงแบบพื้นบ้าน ลักษณะของเครื่องมือประมงและวิธีการจับสัตว์น้ำของชาวเลจึงเป็นการใช้เครื่องมือประมงที่ทำขึ้นด้วยตัวเอง ใช้แรงงานเป็นหลัก ตลอดจนอาศัยภูมิความรู้ที่สืบทอดกันมาในการทำมาหากิน มีการช่วยเหลือกันในครอบครัว ทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ทั้งลักษณะบ้านเรือน การแต่งกาย โดยจะใช้ภาษาอูรักลาไวย์ในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน แต่ในกลุ่มชาวเลจะไม่มีการเขียน มีแต่ภาษาพูดเท่านั้น ต่อมาภายในชุมชนชาวเลมีการเปลี่ยนแปลงระบบความสัมพันธ์ภายในชุมชน จากเดิมที่มีแต่กลุ่มชาวเลด้วยกัน เนื่องจากมีกลุ่มบุคคลภายนอกเข้าไปอาศัยบนเกาะบุโหล่น เพิ่มขึ้น ได้แก่ กลุ่มข้าราชการที่เข้าไปปฏิบัติงานในชุมชน เช่น กลุ่มครู และเจ้าหน้าที่สถานีอนามัย เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนชาวเลบุโหล่น ชาวเลเริ่มแต่งงานกับคนนอกมากขึ้น ทั้งแต่งงานกับคนบนฝั่ง ทำให้ชุมชนเกาะบุโหล่นมีความหลากหลายทางนามสกุลมากยิ่งขึ้น ในขณะที่เดียวกันกลุ่มคนภายนอกที่แต่งงานกับชาวเล ได้เป็นผู้นำชุมชน มีบทบาทและอำนาจต่อกลุ่มชาวเลเป็นอย่างมากจนถึงปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของชาวอูรักลาไวย์ บนเกาะบุโหล่น คือ การเข้ามาของกลุ่มคนภายนอกและที่สำคัญ คือ การประกอบอาชีพค้าขาย ในขณะที่เกาะหลีเป๊ะมีการขยายกิจการท่องเที่ยว และหมู่เกาะอาดัง-ราวี เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ส่วนเกาะบุโหล่นถูกพัฒนาให้เป็นที่พักผ่อนของนักท่องเที่ยว จึงส่งผลต่อวิถีของชาวเลไปด้วยกัน (นายเจ๊ะอาด หาญทะเล ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเกาะบุโหล่น ผู้ให้สัมภาษณ์ : 23 มีนาคม 2564)

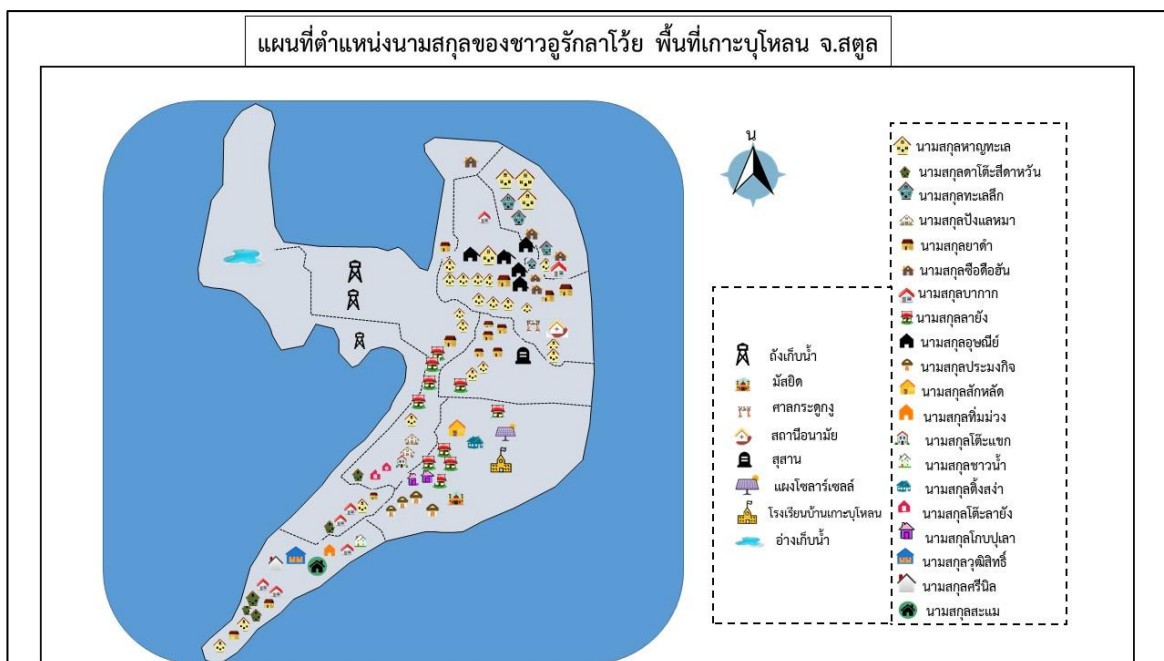
จากวิถีชีวิต ความเป็นอยู่และวัฒนธรรม สามารถนำข้อมูลที่ได้สำรวจมาวิเคราะห์ด้วยระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS) ผ่านโปรแกรมปฏิบัติการ ArcGIS 10.2.2 พร้อมทั้งการนำข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างชุมชนบริเวณใกล้ชายฝั่ง ได้แก่ บ้านเรือน ร้านค้า บ้านผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน โรงเรียน มัสยิด สถานีอนามัย อ่างเก็บน้ำ แผงโซลาร์เซลล์ สุสาน และศาลกระดุกู ดังภาพที่ 1 ทั้งนี้การสำรวจชุมชนจากการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์นามสกุลหลักของผู้อยู่อาศัยในครัวเรือน สามารถจำแนกได้ ดังนี้

1 นามสกุลหาญทะเล	2 นามสกุลดาโต๊ะสิดาหวัน
3 นามสกุลทะเลลี	4 นามสกุลปิงแลหมา
5 นามสกุลยาดำ	6 นามสกุลซื่อตือฮัน
7 นามสกุลบากาก	8 นามสกุลลาอัย
9 นามสกุลอุษณีย์	10 นามสกุลประมงกิจ
11 นามสกุลสั๊กหัต	12 นามสกุลทิมม่วง
13 นามสกุลโต๊ะแขก	14 นามสกุลชาวน้ำ
15 นามสกุลตั้งสง่า	16 นามสกุลโต๊ะลาอัย
17 นามสกุลโกบปุเลา	18 นามสกุลวุฒิสหิ
19 นามสกุลศรีนิล	20 นามสกุลสะแม

ภาพที่ 1 แผนที่เดินดินของชุมชนชาวอุรักลาโว้ย พื้นที่เกาะบุโหลน จ.สตูล

ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตพื้นที่เกาะบุโหลนแผนที่ด้วยระบบพิกัดฉาก หรือ UTM (Universal Transverse Mercator) หน่วยเป็นเมตร โซน 47 จะปรากฏเป็นภาพแผนที่แสดงรายละเอียดตำแหน่งนามสกุลของชาวอุรักลาโว้ย พื้นที่เกาะบุโหลน อ.ละงู จ.สตูล ดังภาพที่ 2

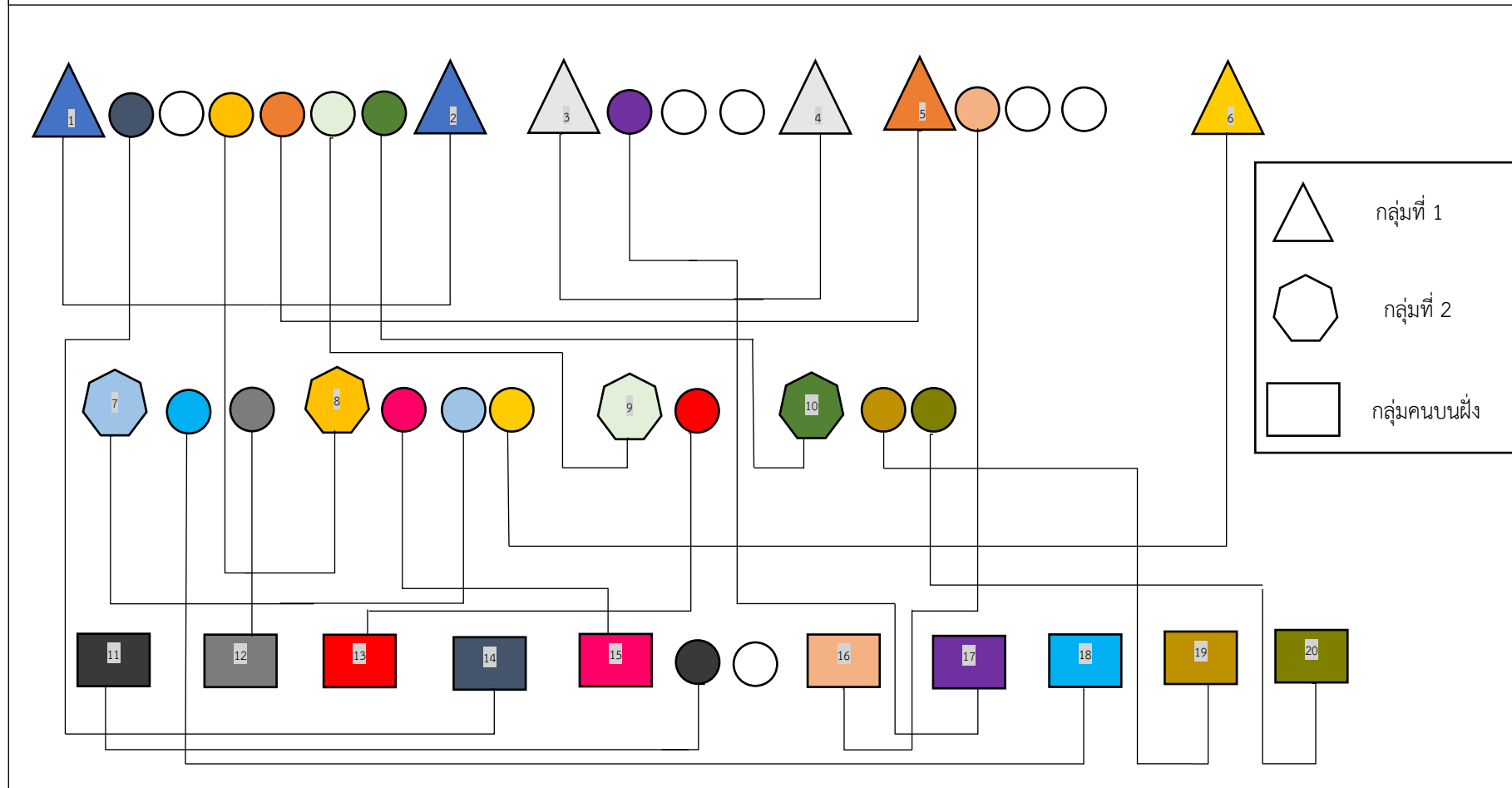

ภาพที่ 2 ตำแหน่งนามสกุลของชาวอุร็กลาไวย์ พื้นที่เกาะบุโหลน จ.สตูล

2.ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ

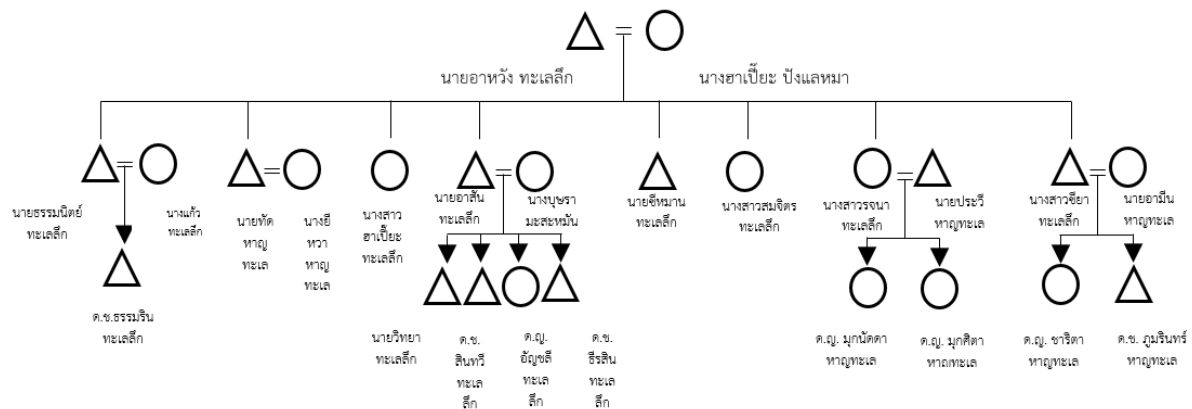
จากการสัมภาษณ์ นางรอนันะ สักหัด และนางลีสะ บากาก อาสาสมัครสาธารณสุขประจำชุมชน (ผู้ให้สัมภาษณ์ : 23 มีนาคม 2564) พบว่าการตั้งถิ่นฐานบนเกาะบุโหลนปัจจุบัน ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขยายขนาดปานกลางถึงฝ่ายมารดาและภรรยาเป็นใหญ่ในครอบครัวฝ่ายชาย เมื่อมีครอบครัวจะต้องไปช่วยทำงานในบ้านของฝ่ายหญิงตลอดชีวิต ต้องดูแลสมาชิกทุกคนในครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างครัวเรือนด้วยกัน เป็นความสัมพันธ์แบบเครือญาติกันทางสายเลือดและญาติโดยการแต่งงาน นอกจากนี้ชาวอุร็กลาไวย์บนเกาะบุโหลนมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติกับชาวอุร็กลาไวย์ในที่อื่นๆ เช่น เกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล เกาะลันตา เกาะจำ และเกาะพีพี จังหวัดกระบี่ เกาะสิเหร่ หาดราไวย์ และอ่าวสะปำ จังหวัดภูเก็ต โดยทั่วไปชาว อุร็กลาไวย์มีการเดินทางไปมาหาสู่กันเสมอมีการส่งข่าวสารกันด้วยวิธีการบอกปากต่อปากสมัยก่อนใช้เรือแจวเป็นพาหนะ ในการเดินทางซึ่งต้องใช้เวลาในการเดินทางประมาณ 1 วันเนื่องจากชาวอุร็กลาไวย์ถือฝ่ายมารดาและภรรยาเป็นใหญ่ในครอบครัวในกรณีที่หญิงชาวอุร็กลาไวย์ที่เกาะบุโหลนแต่งงานกับชายชาวอุร็กลาไวย์ที่อื่นส่วนใหญ่ฝ่ายชายจะย้ายมาอยู่กับฝ่ายหญิง แต่ถ้าชายชาวอุร็กลาไวย์ที่เกาะบุโหลนแต่งงานกับหญิงชาวอุร็กลาไวย์ที่อื่นฝ่ายชายมักจะย้ายออกไปอยู่กับฝ่ายหญิงที่อื่น อุร็กลาไวย์เกาะบุโหลนด้วยกันเองมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติเพราะทั้งหมดบ้านเป็นญาติกันไม่ว่าจะเป็นญาติทางสายโลหิตหรือโดยการแต่งงานและนิยมการแต่งงานในกลุ่มเดียวกันไม่ว่าจะบนเกาะบุโหลนด้วยกันหรือกับ อุร็กลาไวย์ที่เกาะอื่น ๆ โดยความสัมพันธ์ทางเครือญาติของชาวอุร็กลาไวย์ พื้นที่เกาะบุโหลนตั้งแต่การเริ่มตั้งถิ่นฐานของชาวอุร็กลาไวย์กลุ่มแรก ประกอบด้วย 6 นามสกุลหลัก ประกอบด้วย 1. นามสกุลหาญทะเล 2. นามสกุลดาโต๊ะสีดาหวัน 3. นามสกุลทะเลเล็ก 4. นามสกุลปึงแลหมา 5. นามสกุลยาดำ 6. นามสกุลซื่อตืออัน (สัญลักษณ์รูปสามเหลี่ยมในภาพที่ 3) กลุ่มที่สองประกอบด้วย 4 นามสกุลหลักคือ 1. นามสกุลบากาก 2. นามสกุลลาอัย 3. นามสกุลอุษณีย์ 4. นามสกุลประมงกิจ (หมายเลข 7-11 ใช้สัญลักษณ์รูปเจ็ดเหลี่ยมในภาพที่ 3) และคนบนฝั่งในพื้นที่เกาะบุโหลน (สัญลักษณ์รูปสี่เหลี่ยมในภาพที่ 3) ปัจจุบันมีกลุ่มนามสกุลหลักบนเกาะทั้งหมด 20 นามสกุล จากการได้รับการพระราชทานมีนามสกุลให้แก่ชาวเล ประกอบด้วย หาญทะเล ดาโต๊ะสีดาหวัน ทะเลเล็ก ปึงแลหมา ยาดำ ซื่อตืออัน บากาก ลาอัย อุษณีย์ ประมงกิจ นอกจากนี้มีผู้คนจากชายฝั่งเข้ามาอาศัยในพื้นที่ จึงมีนามสกุลเพิ่มขึ้น ได้แก่ สักหัด ทิมม่วง โต๊ะแขก ชาน้ำ ตั้งสง่า โต๊ะลาอัย โกปบุเลา วุฒิสหิธี ศรีนิล และสะแม โดยสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของนามสกุลต่าง ๆ ได้ดังภาพที่ 3

1. นามสกุลหาญทะเล 2. นามสกุลดาโต๊ะสีดาวัน 3. นามสกุลทะเลเล็ก 4. นามสกุลปิงแลهما 5. นามสกุลยาดำ 6. นามสกุลชื้อดื้อฮั่น 7. นามสกุลบากาก
8. นามสกุลลายยัง 9. นามสกุลอุษณีย์ 10. นามสกุลประมงกิจ 11. นามสกุลสักหัด 12. นามสกุลทิมม่วง 13. นามสกุลโต๊ะแขก 14. นามสกุลชาวน้ำ
15. นามสกุลตั้งสง่า 16. นามสกุลโต๊ะลายยัง 17. นามสกุลโกบปุเลา 18. นามสกุลวุฒิสีทธิ์ 19. นามสกุลศรีนิล 20. นามสกุลสะแม

ภาพที่ 3 ผังวิเคราะห์ความเชื่อมโยงทางนามสกุล

การศึกษาครั้งนี้ได้จัดทำผังเครือญาติของนามสกุลหลักที่มีการตั้งถิ่นฐานอยู่บนเกาะ โดยแต่ละครอบครัวจะมีการสัมภาษณ์ตัวแทนของครอบครัวเพื่อจัดผังที่แสดงความสัมพันธ์ของคนที่อยู่ในครอบครัวนั้นๆ เช่น ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ นายอาหวัง นางฮาเปี้ยะ นางมะฮะ นายมะบู นางหริมา และนายเนาะ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ นางสาวสมจิตร ทะเลเล็ก (ผู้ให้สัมภาษณ์ : 22 มีนาคม 2564) พบว่า ครอบครัวนายอาหวัง ทะเลเล็ก กับนางฮาเปี้ยะ ปังแลหมา ทั้งสองแต่งงาน มีบุตรด้วยกัน 8 คน ซึ่งทั้งหมดใช้นามสกุลทะเลเล็กของนายอาหวัง โดยบุตรลำดับที่ 1 2 4 7 8 ได้แต่งงานและมีครอบครัว ไม่มีใครหย่าร้างกับคู่ครองของตน บุตรสาวของนายอาหวังบางคนแต่งงานและมีบุตรที่ใช้นามสกุลหาญทะเล ทั้งนี้คนที่แต่งงานแล้วมีบุตรร่วมสมรสด้วยกัน 1- 4 คน ส่วนบุตรลำดับที่ 3 5 6 ยังไม่แต่งงาน จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า ครอบครัวนายอาหวัง ทะเลเล็ก มีกลุ่มคนด้วยกันทั้งหมด 3 รุ่น คือ รุ่นปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ และลูก ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 ผังเครือญาตินายอาหวัง-นางฮาเปี้ยะ

สรุปผลและอภิปรายผล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำแผนที่เดินดินด้านวัฒนธรรมและแสดงความสัมพันธ์ทางเครือญาติของชุมชนที่อยู่บนเกาะอูรักลาไวย์ สามารถสรุปผลการศึกษาดังนี้

แผนที่เดินดินด้านวัฒนธรรมของชาวอูรักลาไวย์ พื้นที่เกาะบุโหลน จังหวัดสตูล พบว่า มีการสร้างชุมชนบริเวณใกล้ชายฝั่ง จากนั้นค่อย ๆ กระจายตัวถัดไปทางด้านหลัง เมื่อมีการสร้างครอบครัว โดยการตั้งชุมชนพื้นที่เกาะบุโหลน กระจายตัวเฉพาะบริเวณส่วนหน้าของเกาะเท่านั้นเนื่องจากพื้นที่บริเวณนั้นเป็นพื้นที่ราบ ส่วนพื้นที่อีกฝั่งของเกาะมีความสูงชัน ซึ่งประกอบด้วย พื้นที่ป่าไม้ที่มีหินแข็ง และสัตว์มีพิษ จึงไม่เหมาะต่อการสร้างบ้านเรือน ซึ่งสอดคล้องกับงานของเมธิรา ไกรนที (2552) ที่ศึกษาพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานชุมชนอูรักลาไวย์ในพื้นที่ภูเก็ตจากมุมมองนิเวศวัฒนธรรม ที่แสดงถึงปัจจัยด้านสภาพภาพเช่น มีพื้นที่ราบ มีพื้นที่ที่สามารถหลบคลื่นลมได้ ชายหาดมีความลาดชันพอดีและมีร่องน้ำ มีความปลอดภัยจากสัตว์ร้ายและอันตรายอื่นๆ ซึ่งรายละเอียดเหล่านี้เป็นสิ่งที่ชาวอูรักลาไวย์ใช้ประกอบการตัดสินใจในการเลือกตั้งถิ่นฐาน ลักษณะสิ่งปลูกสร้างบนเกาะบุโหลนประกอบด้วย บ้านเรือน โรงเรียน มัสยิด สถานือนามัย อ่างเก็บน้ำ แผงโซลาร์เซลล์ สุสาน และศาลกระดุกง เป็นต้น

สำหรับการกระจายตัวของบ้านเรือนขึ้นกับกลุ่มคนนามสกุลเหมือนกันจะอยู่ละแวกใกล้เคียงกัน เนื่องจากเป็นญาติพี่น้องกัน จึงสะดวกต่อการติดต่อสื่อสาร เช่น ตระกูลหาญทะเล อาศัยบริเวณหน้าเกาะทางทิศเหนือ และตระกูลอื่นๆ จะกระจายตามพื้นที่ด้านหน้าเกาะเช่นกัน เกิดจากการแต่งงานกันกับอีกตระกูลหนึ่ง จึงทำให้สองตระกูลอยู่อาศัยใกล้เคียงกัน กลุ่มนามสกุลกลุ่มแรกที่เริ่มมาตั้งถิ่นฐานบนเกาะบุโหลนประกอบด้วย 6 นามสกุลคือ 1. นามสกุลหาญทะเล 2. นามสกุลดาโต๊ะสีดาหวัง 3. นามสกุลทะเลเล็ก 4. นามสกุลปังแลหมา 5. นามสกุลยาตา 6. นามสกุลซื่อตือฮัน โดยนามสกุลทะเลเล็กเป็นนามสกุลพระราชทานของชาวอูรักลาไวย์กลุ่มบ้านหัวแหลมกลาง และส่งกาอุในอำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ซึ่งเป็นการยืนยันถึงการย้ายถิ่นฐานของชาวอูรักลาไวย์มาจากเกาะลันตา (มูลนิธิชนเผ่าพื้นเมืองเพื่อการศึกษาและสิ่งแวดล้อม, ม.ป.ป. : 3)

ความสัมพันธ์ทางเครือญาติของชาวอุรักลาไวย์ พื้นที่เกาะบุโหลน จังหวัดสตูล พบว่า ในช่วงการตั้งถิ่นฐานเป็นครอบครัวขยายขนาดปานกลางถือฝ่ายมารดาและภรรยาเป็นใหญ่ในครอบครัวฝ่ายชาย เมื่อมีครอบครัวจะต้องไปช่วยทำงานในบ้านของฝ่ายหญิงตลอดชีวิตต้องดูแลสมาชิกทุกคนในครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติด้วยกันเป็นความสัมพันธ์แบบเครือญาติกันทางสายเลือดและญาติโดยการแต่งงาน นอกจากนี้ชาวอุรักลาไวย์บนเกาะบุโหลนมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติกับชาวอุรักลาไวย์ในที่อื่น ๆ เช่น เกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล เกาะลันตา เกาะจำและเกาะพีพี จังหวัดกระบี่ เกาะสิเหร่ หาดราไวย์ และอ่าวสะปำ จังหวัดภูเก็ต ซึ่งชาวอุรักลาไวย์ส่วนใหญ่ได้รับการพระราชทานมีนามสกุล ได้แก่ หาญทะเล ประมง กิจ ทะเลเล็ก และยาดำ ที่ยังคงเพิ่มขึ้นในพื้นที่เกาะบุโหลน ปัจจุบัน กลุ่มคนนามสกุลหาญทะเลมีจำนวนมากที่สุด รองลงมา คือ นามสกุลยาดำ ลาหยัง บากาก คาโต๊ะสีดาหวัน อุษณีย์ ซือตือฮัน ทะเลเล็ก ประมงกิจ ปังแลหมา โต๊ะลาหยัง โกปูลา สัก หลัด ทิมม่วง โต๊ะแขก ขาวน้ำ ตั้งสง่า วุฒิสิริ ศรีนิล และสะแม ตามลำดับ จึงสรุปเป็นเครือญาติในปัจจุบันได้ทั้งหมด จำนวน 14 ครอบครัว

ข้อเสนอแนะ

จากศึกษาสามารถสรุป ข้อเสนอแนะ ได้ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้นำชุมชนบ้านเกาะบุโหลน จังหวัดสตูล

1.1 ควรมีการพัฒนาการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาให้แก่ผู้สนใจ

1.2 ควรมีการอนุรักษ์วิถีชีวิตหรือเอกลักษณ์ดั้งเดิม เพื่อสร้างความน่าสนใจให้แก่ นักท่องเที่ยวหรือผู้พบเห็น

1.3 ควรมีการส่งเสริมให้มีการนำความรู้เกี่ยวกับการทำเครื่องมือหาปลา และการต่อเรือแบบชาวอุรักลาไวย์ ประยุกต์ใช้ในกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการออกแบบตามสถาบันการศึกษาต่างๆ เพื่อให้เกิดการต่อยอดและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่

1.4 ควรมีการศึกษาในเรื่องภาษาอุรักลาไวย์ เพราะปัจจุบันเยาวชนชาวเลรุ่นใหม่ที่ไม่เข้าสู่ ระบบการศึกษาในโรงเรียน ใช้ภาษานี้ได้น้อยลง และแนวโน้มในอนาคตภาษาอุรักลาไวย์มี โอกาสหายไปได้ เนื่องจากภาษาอุรักลาไวย์มีแต่ภาษาพูด ยังไม่มีภาษาเขียน ดังนั้น เพื่อเป็นการรักษาความหลากหลายทางวัฒนธรรมของสังคมไทยไว้ จึงควรมีการศึกษาภาษานี้ อย่างจริงจัง หากเป็นไปได้อาจนำภาษาอุรักลาไวย์เข้าสู่ระบบการศึกษาสมัยใหม่ ซึ่งอาจเริ่มต้นที่ โรงเรียนที่มีกลุ่มชาวอุรักลาไวย์ศึกษาอยู่ในปัจจุบัน ดังเช่น โรงเรียนในเกาะหลีเป๊ะ และเกาะลันตา หากสามารถทำได้จะทำให้ชาวเลมีความภาคภูมิใจใน วัฒนธรรมตัวเองมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้สนใจศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมชาวอุรักลาไวย์

2.1 ควรศึกษารูปแบบการพัฒนา และการอนุรักษ์วัฒนธรรม ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ชาวอุรักลาไวย์ และผู้สนใจ

2.2 ควรศึกษาการกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยการสร้างรายได้จากการทำประมง และประกอบกิจการท่องเที่ยว

3. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานราชการ

3.1 ส่งเสริมจากหน่วยงานให้มีการกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยการสร้างรายได้จากการทำประมงและประกอบ กิจการท่องเที่ยว

3.2 สนับสนุนการสืบทอดการอนุรักษ์ภาษาอุรักลาไวย์ การต่อเรือ และวิถีชีวิตของชาวอุรักลาไวย์แก่คนรุ่น ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- น้ำเงิน จันทรมณี. (2551). แผนที่เดินดิน : เครื่องมือสำคัญในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน. วารสารความปลอดภัยและ สุขภาพ, 2(5), 2-3.
- เมธิรา ไกรนที. (2552). พัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานชุมชนอุรักลาไวย์ในพื้นที่ที่เกิดจากมุมมองนิเวศวัฒนธรรม. ปริญญานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มูลนิธิชนเผ่าพื้นเมืองเพื่อการศึกษาและสิ่งแวดล้อม. (ม.ป.ป.). ชนเผ่าพื้นเมืองอุรักลาไวย์. เชียงใหม่: ม.ป.พ.
- ศิริวัฒน์ กตัญญูลีกุลและคณะ. (2554). อุรักลาไวย์. วารสารวิจัยสังคม. 34(2), 4-13.

บุคลากรกรม

เจี๊ยะอาด หาญทะเล (ผู้ให้สัมภาษณ์). รสวัลณ์ กาซอ (ผู้สัมภาษณ์). บ้านเลขที่ 127 หมู่ที่ 3 ตำบลปากน้ำ อำเภอละงู จังหวัดสตูล. (22 มีนาคม 2564).

รอสัน๊ะ สักหลัด (ผู้ให้สัมภาษณ์). รสวัลณ์ กาซอ (ผู้สัมภาษณ์). บ้านเลขที่ 73 หมู่ที่ 3 ตำบลปากน้ำ อำเภอละงู จังหวัดสตูล. (22 มีนาคม 2564).

ลีสี๊ะ บากาก (ผู้ให้สัมภาษณ์). รสวัลณ์ กาซอ (ผู้สัมภาษณ์). บ้านเลขที่ 22 หมู่ที่ 3 ตำบลปากน้ำ อำเภอละงู จังหวัดสตูล. (22 มีนาคม 2564).

สมจิตร ทะเลเล็ก (ผู้ให้สัมภาษณ์). รสวัลณ์ กาซอ (ผู้สัมภาษณ์). บ้านเลขที่ 26 หมู่ที่ 3 ตำบลปากน้ำ อำเภอละงู จังหวัดสตูล. (22 มีนาคม 2564).